

OILA, MAHALLA VA TA'LIM MUASSASASI IJTIMOIY–PEDAGOGIK HAMKORLIGI

Xolova Mohigul Shavkat Ovnatanyan

Termiz davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Toshmurodova Marjona Shuxrat qizi

Maktabgacha ta'lim psixologiya va pedagogika
yo'nalishi 2 bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada oila, mahalla va ta'lim muassalari o'rtasidagi o'zaro aloqa shakllari bola bilan ishlashda unga ta'lim tarbiya berishda bu muassalarning va shaxslarning o'rnini javomiy ishlashning samarali va ijobiy tomonlari haqida ma'lumot keltirilgan.

Kalit so'zlar: Oila, mahalla, ijtimoiy muhit, jamoaviy ta'sir, oilaviy davri, oilaviy tarbiya, tarbiya, fuqorolik huquqlari.

Kirish: Mahalla – bu o'zining ijtimoiy va madaniy faoliyatlari bilan birgalikda ta'lim tizimiga ta'sir ko'rsatuvchi muhim omil bo'lib, ayniqsa yoshlarning ma'naviy va ma'rifiy rivojlanishida katta o'rin tutadi. Ta'lim muassasalarining mahalla bilan hamkorligi, o'z navbatida, o'quvchilarni jamiyatga foydali a'zo sifatida tarbiyalashda samarali natijalarga erishishga yordam beradi.

Oila: Oila – bu bola yoki yoshlarni tarbiyalash, ularni axloqiy va ijtimoiy jihatdan rivojlantirish uchun asosiy jamiyat birligi hisoblanadi. Oila, farzandning shaxsiy va ma'naviy jihatlarini shakllantirishda eng birinchi ta'sirchan muhitni yaratadi. Ota-ona, oila a'zolari farzandlariga to'g'ri tarbiya berish, axloqiy qadriyatlarni o'rgatish, ijtimoiy mas'uliyatni tushuntirish orqali jamiyatda muvaffaqiyatli yashashga tayyorlaydilar. Oila,

shuningdek, bolalar uchun xavfsiz va iliq muhitni ta'minlaydi, ularga psixologik qo'llab-quvvatlash va rahbarlik qiladi.

Ta'lim muassasasi: Ta'lim muassasasi – bu bolalar va o'smirlarni ilmiy, ijtimoiy va ma'naviy rivojlantirish uchun tashkil etilgan pedagogik va ilmiy faoliyatni amalga oshiruvchi muassasa. Bu yerda bolalar nafaqat bilim olishadi, balki axloqiy, ijtimoiy ko'nikmalarni ham rivojlantiradilar. Ta'lim muassasasining asosiy vazifasi – bolalarga dunyoqarashni shakllantirish, jamiyatda muvaffaqiyatli bo'lish uchun zarur ko'nikmalarni o'rgatishdir. Ta'lim muassasasi o'quvchilarga psixologik, pedagogik va axloqiy qo'llab-quvvatlashni taqdim etadi va ular bilan hamkorlikda tarbiyaviy dasturlarni amalga oshiradi.

Oila va ta'lim muassasasi o'rtasidagi yaqin hamkorlik, bolalarning ijtimoiy-pedagogik rivojlanishiga katta hissa qo'shadi.

Oila va mahallaning ijtimoiy-pedagogikadagi o'rni va ahamiyati katta va muhim. Har ikkala institutning o'zaro hamkorligi, yoshlarning ijtimoiy, ma'naviy va axloqiy tarbiyasida, shuningdek, ularning hayotiy ko'nikmalarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Quyida ularning ahamiyati haqida batafsil ma'lumot keltirilgan:

1. Oilaning ijtimoiy-pedagogik roli:

Oila – bu insonning birinchi va eng muhim tarbiya o'quv muassasasi bo'lib, u bolalarga o'zligini tanish, jamiyatda o'z o'rnini topish, axloqiy va ma'naviy qadriyatlarni o'rganish uchun zarur bo'lgan asosiy bilimlarni beradi. Oila ijtimoiy-pedagogik nuqtai nazardan quyidagi funktsiyalarni bajaradi:

Tarbiyaviy funksiya: Oila bolalariga ijtimoiy me'yorlar, axloqiy qoidalar va hayotiy qadriyatlarni o'rgatadi.

Psixologik-pedagogik yordam: Oilada bola o'zining shaxsiyatini rivojlantirishda psixologik yordam oladi.

Emotsional qo'llab-quvvatlash: Oila bolaga uning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirish, stress va qiyinchiliklarga qarshi kurashishda yordam beradi.

2. Mahallaning ijtimoiy-pedagogik roli:

Mahalla – bu jamiyatning kichik bir bo‘lagi bo‘lib, ijtimoiy pedagogik jarayonda oila bilan birgalikda muhim rol o‘ynaydi. Mahalla yoshlarning tarbiyasiga quyidagi shakllarda ta'sir ko‘rsatadi:

Ijtimoiy me'yorlar va qadriyatlar: Mahalla o‘zining ijtimoiy me'yorlari va urf-odatlarini orqali yoshlarni jamiyatga foydali a'zolar sifatida tarbiyalaydi.

Jamoaviy yordam: Mahalla bolalarning ijtimoiy rivojlanishi va tarbiyasi uchun oila bilan hamkorlikda ishlaydi, ota-onalar va bolalar uchun turli madaniy va ta'limiy tadbirlar o‘tkazadi.

Xavfsizlik va himoya: Mahalla, shuningdek, bolalarni ijtimoiy xavf-xatarlardan himoya qilishda muhim rol o‘ynaydi.

3. Oila va mahalla o‘rtasidagi hamkorlik:

Oila va mahalla o‘rtasidagi yaqin hamkorlik yoshlarni ijtimoiylashtirish jarayonini osonlashtiradi. Ular birgalikda:

Tarbiyaviy dasturlar va tadbirlar tashkil qilish: Oila va mahalla birgalikda bolalar va o‘smirlar uchun ijtimoiy va madaniy tadbirlar o‘tkazishadi, ular bolalarga jamiyatda o‘z o‘rnini topishga yordam beradi. Ijtimoiy yordam: Mahalla o‘qishdagi muvaffaqiyatsizliklar yoki oiladagi muammolarni aniqlab, oilalarga yordam berishi mumkin.

4. Oila va mahallaning tarbiya jarayonida ahamiyati:

Axloqiy tarbiya: Oila va mahalla o‘rtasidagi hamkorlik, bolalar va o‘smirlarni axloqiy jihatdan to‘g‘ri tarbiyalashda, ularning jamiyatda muvaffaqiyatli yashashiga yordam beradi. Ta'limning rivojlanishi: Oila va mahalla birgalikda ta'lim jarayonini qo‘llab-quvvatlash orqali bolalar uchun sifatli ta'lim muhitini yaratadi. Shunday qilib, oila va mahalla ijtimoiy-pedagogik jarayonning muhim tarkibiy qismlari bo‘lib, ular bolalarning to‘g‘ri tarbiyasi va rivojlanishi uchun asosiy muhitni ta'minlaydi. Ularning hamkorligi nafaqat individual rivojlanish, balki jamiyatning ijtimoiy barqarorligini ta'minlashda ham muhim rol o‘ynaydi. Mahalla ijtimoiy o'z-ozini boshqarish organi sifatida, o'zining kichik jamiyatdagi ijtimoiy tizimni boshqarish va tartibga solishdagi o'zni va ahamiyati katta. Mahalla, o'zining o'ziga xos xususiyatlari va strukturasiga ko'ra,

jamiyatni ijtimoiy jihatdan qo'llab-quvvatlaydi va boshqaradi. Bu jarayonlarning asosiy maqsadi – ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash, aholining ehtiyojlarini qondirish, va jamiyatdagi ijtimoiy muammolarni hal qilish.

Mahalla ijtimoiy o'z-o'zini boshqarish organi sifatida quyidagi funksiyalarni bajaradi:

1. Ijtimoiy yordam va qo'llab-quvvatlash: Mahalla, o'zining fuqarolariga turli ijtimoiy yordamni ko'rsatadi. Bu yordam ko'pincha pensionerlar, nogironlar, kambag'allar, yolg'iz yoshlar va boshqa muhtoj guruhlarni qo'llab-quvvatlashni o'z ichiga oladi. Mahalla bu borada davlatning yordamchi organi sifatida ishlaydi.

2. Tarbiyaviy vazifalar: Mahalla o'z fuqarolarini axloqiy va ijtimoiy jihatdan tarbiyalashda ham muhim rol o'ynaydi. Bu yerda turli tadbirlar (masalan, yoshlar tarbiyasi, madaniy tadbirlar) tashkil etiladi, shuningdek, o'zaro hamkorlik va bir-biriga hurmat kabi jamiyatda zarur bo'lgan qadriyatlar targ'ib qilinadi.

3. Ijtimoiy muammolarni hal qilish: Mahalla jamiyatdagi turli ijtimoiy muammolarni hal qilish uchun bir qator ishlarni amalga oshiradi. Ular orasida ijtimoiy tengsizlikni bartaraf etish, uy-joy masalalari, jinoyatchilik va boshqa ijtimoiy muammolarni kuzatib borish va yechim topish uchun chora-tadbirlar ko'rish kabilar bor.

4. Fuqarolik huquqlarini himoya qilish: Mahalla o'z fuqarolarining huquqlarini himoya qilishda ham muhim rol o'ynaydi. U, ayniqsa, aholining huquqiy bilimlarini oshirish, ijtimoiy himoya va boshqa muammolarni hal etishda qo'llab-quvvatlaydi.

5. Mahalla yig'inlari va qarorlar qabul qilish: Mahalla ijtimoiy boshqaruvni amalga oshirganida, uning boshqaruv jarayoni mahalla yig'inlari orqali amalga oshiriladi. Ushbu yig'inlarda, aholi o'zining turli masalalari haqida qarorlar qabul qiladi va jamiyatdagi umumiy muammolarni hal qilishda birgalikda ishlaydi.

6. Tadbirkorlik va iqtisodiy faoliyatni qo'llab-quvvatlash: Mahalla, iqtisodiy faoliyatni rivojlantirishga ham hissa qo'shadi. Bu o'z ichiga kichik bizneslarni qo'llab-quvvatlash, aholi ish bilan ta'minlash, kooperatsiyalar va boshqa iqtisodiy tashabbuslarni rivojlantirishni oladi.

Mahallaning ijtimoiy boshqarishdagi ahamiyati:

Mahalla ijtimoiy boshqarishning markaziy organi bo'lib, u aholining birlashishi va hamjihatlikda yashashiga yordam beradi. Mahallaning asosiy vazifasi – jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni saqlash va aholining turmush sharoitini yaxshilashdir. Bu jarayonlar jamiyatdagi ijtimoiy xavfsizlikni ta'minlashga, jinoyatchilikni kamaytirishga va fuqarolar o'rtasida tinchlikni mustahkamlashga yordam beradi. Mahalla ijtimoiy boshqaruvi, ayniqsa, o'zaro yordam va ijtimoiy mas'uliyatni oshirish orqali, davlat siyosati va ijtimoiy tizimlar bilan birgalikda, ijtimoiy muammolarni hal qilishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Mahallalardagi o'zgarishlar va aholiga yaratilgan sharoitlar jamiyatning rivojlanishi va aholining hayot darajasini yaxshilashda katta rol o'ynaydi. O'zgarishlar, asosan, davlat siyosati, iqtisodiy o'zgarishlar, infratuzilma rivoji va ijtimoiy xizmatlarning takomillashuvi orqali amalga oshiriladi. Quyida mahallalardagi o'zgarishlar va aholiga yaratilgan sharoitlar haqida batafsil ma'lumot keltirilgan:

1. Infratuzilma rivojlanishi: Mahallalardagi o'zgarishlarning eng sezilarli jihatlaridan biri – infratuzilmaning yaxshilanishidir. Bu quyidagi sohalarda o'zgarishlarni o'z ichiga oladi:

Yo'llar va transport tizimi: Mahallalarda yangi yo'llar, ko'priklar va transport tizimi qurilishi aholi uchun qulayliklar yaratadi. Odamlar o'z uylaridan ish joylariga, maktablarga, tibbiyot muassasalariga tez va oson yetib borishlari uchun transport tizimi rivojlantiriladi.

Kommunikatsiya tizimi: Telefon, internet va boshqa kommunikatsiya tarmoqlari orqali aholi o'zaro muloqot qilish va axborot olish imkoniyatlariga ega bo'ladi. Bu ham o'z navbatida mahallaning rivojlanishiga turtki beradi.

Ijtimoiy va madaniy infratuzilma: Maktablar, bog'chalar, tibbiyot markazlari, sport inshootlari va boshqa ijtimoiy muassasalar mahallalarga yaqindan taqdim etiladi, bu esa aholining turmush sharoitlarini yaxshilaydi.

2. Ijtimoiy xizmatlar va yordamlar: Mahallalarda ijtimoiy xizmatlar va yordamlar, ayniqsa, ijtimoiy himoya, sogʻliqni saqlash, taʼlim va madaniyat sohalarida koʻproq mavjud boʻlishi zarur:

Sogʻliqni saqlash xizmatlari: Mahallalarda tibbiyot punktlari, poliklinikalar va boshqa sogʻliqni saqlash muassasalari orqali aholiga sifatli tibbiy xizmatlar taqdim etiladi.

Taʼlim imkoniyatlari: Mahallada oʻquvchilar uchun maktablar, kutubxonalar, sport majmualari va boshqa oʻquv dasturlari orqali bilim olish imkoniyatlari kengaytiriladi. Mahallada yoshlarni kasb-hunar oʻrganishga qiziqtirish va ularni oʻqitishda qoʻshimcha kurslar va treninglar tashkil qilinadi.

Madaniy tadbirlar va faoliyatlar: Mahallalarda madaniyat va sanʼatni rivojlantirish uchun teatrlar, musiqa maktablari, sport musobaqalari va boshqa tadbirlar tashkil etiladi, bu aholi orasida maʼnaviy va madaniy rivojlanishni taʼminlaydi.

3. Iqtisodiy rivojlanish: Mahallalarda iqtisodiy faoliyatni qoʻllab-quvvatlash, aholining turmush darajasini oshirishga xizmat qiladi:

Kichik biznesni rivojlantirish: Mahallalarda kichik va oʻrta biznesni rivojlantirish uchun imkoniyatlar yaratish, aholining ish bilan taʼminlanishini oshirish va ularni moliyaviy jihatdan qoʻllab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, mahallalarda tadbirkorlikni qoʻllab-quvvatlovchi dasturlar, grantlar va imtiyozlar mavjud.

Ish oʻrinlari va kasb-hunar taʼlimi: Mahallalardagi kasb-hunar maktablari va oʻquv markazlari orqali aholi yangi kasblarga ega boʻlishi mumkin. Bu, oʻz navbatida, mahallada ishsizlikni kamaytirishga yordam beradi.

4. Jamoat xavfsizligi va huquq-tartibot: Mahallalarda xavfsizlikni taʼminlash uchun yangi tizimlar va loyihalar joriy qilinadi:

Politsiya va jamoat xavfsizligi: Mahallalarda jamoat tartibini saqlash va jinoyatchilikni kamaytirish uchun mahallaga maxsus politsiya postlari yoki jamoat nazorati tizimlari tashkil qilinadi.

Xavfsizlikni mustahkamlash: Mahallalarda xavfsizlikni ta'minlash uchun zamonaviy texnologiyalar (kuzatuv kameralar, xavfsizlik signallari) va jamoat tashkilotlari yordamida xavfsizlikni oshirish ishlari amalga oshiriladi.

5. Ekologik sharoitlarning yaxshilanishi: Mahalladagi ekologik sharoitlarni yaxshilash uchun turli ekologik dasturlar amalga oshiriladi:

Yashil maydonlar va bog'lar: Mahallalarda yashil hududlar yaratish, daraxt ekish, bog'lar va parklar tashkil etish aholi uchun sog'lom turmush sharoitlarini yaratadi.

Chiqindilarni boshqarish: Mahallalarda chiqindilarni to'plash va qayta ishlash tizimlarini takomillashtirish, ekologik toza muhit yaratish uchun chora-tadbirlar amalga oshiriladi.

6. Aholi bilan hamkorlik: Mahallalardagi o'zgarishlar va sharoitlarning yaxshilanishi aholining faolligiga ham bog'liq:

Aholi ishtirokida qarorlar qabul qilish: Mahallaning rivojlanishiga doir qarorlar aholining ishtiroki bilan amalga oshiriladi. Aholi yig'inlari, anjumanlar va uchrashuvlar orqali mahallaning muammolarini hal qilishda aholining o'rni katta. Ijtimoiy tashabbuslar: Mahallalarda aholining o'zaro yordam ko'rsatish va jamoaviy tashabbuslar orqali ijtimoiy loyihalar amalga oshiriladi. Shunday qilib, mahallalardagi o'zgarishlar va aholiga yaratilgan sharoitlar jamiyatning ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishiga, fuqarolarning hayot sifatini yaxshilashga, hamda barqaror va xavfsiz yashash sharoitlarini ta'minlashga yordam beradi. Bu jarayonlar davlat va jamiyatning o'zaro hamkorligi orqali amalga oshiriladi.

Ta'lim muassasasi va oila o'rtasida olib boriladigan ijtimoiy-pedagogik faoliyatning ahamiyati katta. Ushbu faoliyatlar, bola yoki o'smirni jamiyatga mos ravishda tarbiyalash, axloqiy qadriyatlar, ijtimoiy ko'nikmalar va o'zini-o'zi anglash jarayonlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ta'lim muassasasi va oilaning ijtimoiy-pedagogik faoliyati ularning birgalikda ishlashiga, shuningdek, ularning o'rtasidagi samarali hamkorlikka bog'liqdir.

1. Ta'lim muassasasidagi ijtimoiy-pedagogik faoliyat:

Ta'lim muassasalari – bu o'quvchilarning ijtimoiy, ma'naviy va axloqiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatuvchi o'quv muhitidir. Ta'lim muassasalarida amalga oshiriladigan ijtimoiy-pedagogik faoliyat quyidagi asosiy yo'nalishlarda olib boriladi:

a) Tarbiyaviy ishlanmalar va dasturlar:

Ta'lim muassasalarida o'quvchilarni ijtimoiy jihatdan tarbiyalash uchun turli dasturlar, seminarlar, tadbirlar va boshqa faoliyatlar tashkil etiladi. Bu tadbirlar bolalar va o'smirlarni jamiyatda o'z o'rnini topishga, axloqiy qoidalarga rioya qilishga va insoniy qadriyatlarni hurmat qilishga o'rgatadi.

b) Jamiyatda faol bo'lishga o'rgatish:

Ta'lim muassasasi o'quvchilarga jamoat ishlarida qatnashishni, volontyorlik faoliyatida ishtirok etishni va ijtimoiy mas'uliyatni o'rganishni rag'batlantiradi. Bu o'quvchilarga ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish va ijtimoiy muhitda muvaffaqiyatli yashashni o'rgatadi.

c) Psixologik qo'llab-quvvatlash:

O'quv muassasalarida psixologlar va pedagoglar o'quvchilarni psixologik va emosional rivojlanishlarini kuzatib boradilar. Agar o'quvchida biror muammo yoki qiyinchilik bo'lsa, ularni aniqlash va qo'llab-quvvatlash uchun individual maslahatlar va guruh dasturlari amalga oshiriladi.

d) Ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish:

Ta'lim muassasasi o'quvchilarga ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Bu o'zaro muloqot qilish, jamoada ishlash, liderlik va mas'uliyatni olish kabi ko'nikmalarni o'rgatish orqali amalga oshiriladi.

2. Oilaning ijtimoiy-pedagogik faoliyati:

Oila – bu bolalarning tarbiyasidagi eng muhim institutlardan biri bo'lib, uning asosiy vazifasi bolaga o'zini tanish, jamiyatda o'z o'rnini topish va axloqiy qadriyatlarni o'rgatishdir. Oila tomonidan amalga oshiriladigan ijtimoiy-pedagogik faoliyatning asosiy yo'nalishlari:

a) Tarbiyaviy yo'naltirish:

Oila bolaga dunyoqarashni shakllantiradi. Ota-ona o'z farzandlariga to'g'ri axloqiy qadriyatlar, mas'uliyat va jamiyatda o'z o'rnini topishning ahamiyatini o'rgatadi. Ota-onalar farzandlarining ijtimoiy ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi va ularni axloqiy qarorlar qabul qilishga o'rgatadi.

b) Psixologik qo'llab-quvvatlash:

Oila bolaga psixologik qo'llab-quvvatlashni ta'minlaydi. Bu, bolaga o'z his-tuyg'ularini boshqarishni o'rganish, o'z-o'zini anglash va muammolarni hal qilishda yordam beradi. Ota-onalar o'z farzandlariga psixologik xavfsizlikni yaratadilar.

c) Ota-onalar va ta'lim muassasasi o'rtasidagi hamkorlik:

Oila va ta'lim muassasasi o'rtasidagi samarali hamkorlik, bolalarning ijtimoiy-pedagogik rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Ota-onalar o'z farzandlarining ta'lim jarayonini kuzatib boradilar va o'qituvchilar bilan muntazam aloqada bo'ladilar. Bu, bolalarning o'quvdagi muvaffaqiyatini oshiradi va ularning ijtimoiy rivojlanishiga yordam beradi.

d) Axloqiy va ijtimoiy qadriyatlar:

Oila bolalarga axloqiy va ijtimoiy qadriyatlarni o'rgatish orqali, ular jamiyatda o'z o'rnini topish, to'g'ri qarorlar qabul qilish va ijtimoiy mas'uliyatni tushunishni o'rganadilar.

e) Ota-onalar tomonidan namuna bo'lish:

Ota-onalar farzandlariga yaxshi namuna bo'lishi zarur. Oila ichidagi munosabatlar, mehnat va oila ishlarini birgalikda bajarish, bolaga jamiyatda muvaffaqiyatli yashashni o'rgatish uchun muhimdir.

3. Ta'lim muassasasi va oila o'rtasidagi hamkorlik:

Ta'lim muassasasi va oila o'rtasida samarali hamkorlik bolalarning tarbiyasi va rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi: Qo'shma tadbirlar: Mahallalarda yoki ta'lim muassasalarida o'tkaziladigan tadbirlarga oila ham jalb qilinadi. Bu tadbirlar bolalarning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Xulosa: Oila va ta'lim muassasasi bir-biriga bolalarning ehtiyojlari, rivojlanish jarayonlari va psixologik holati haqida muntazam ma'lumot berib turishadi. Bu ular uchun yaxshiroq pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqishga yordam beradi.

Shunday qilib, ta'lim muassasasi va oila o'rtasidagi ijtimoiy-pedagogik faoliyatlar bolalar va o'smirlarni jamiyatga mos ravishda tarbiyalash, ularga ijtimoiy ko'nikmalar va axloqiy qadriyatlarni o'rgatish, shuningdek, ularning shaxsiy rivojlanishiga yordam beradi. Samarali hamkorlik ularning ijtimoiy va psixologik rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. M.X.Taxtaxodjaeva "Pedagogika" Toshkent 2010 yil
2. Sh.Sodiqova "Maktabgacha ta'lim pedagogikasi" Toshkent 2014 yil
3. Malik Murod . "Oltin sandiq ochildi" – Toshkent "O'qituvchi "-1994yil
4. Q.Nazarov . "Qadriyatlar falsafasi " Toshkent 1998 yil
5. O.Ovlyam "Ta'lim metodlari" Toshkent 2017 yil
6. N.Muslimov "Innovatsion ta'lim texnologiyalari" Toshkent 2013 yil